

SAŽETAK PRAVILA

OD ALATA DO DJELOVANJA: PRILAGOĐAVANJE KLIMATSKIM PROMJENAMA PUTEM KOMPLETA ALATA MPA4CHANGE

*Preporuke za integraciju
cijelog paketa validiranog
alata MPA4Change
Kompleti alata za okvire
upravljanja zaštićenim
morskim područjima za
jačanje otpornosti na
klimatske promjene u
Sredozemlju.*

Sažetak

U ovom dokumentu predstavljaju se kompleti alata MPA4Change za prilagodbu klimatskim promjenama, osmišljeni za podršku zaštićenim morskim područjima (MPA) na Sredozemlju u razvoju i provedbi planova prilagodbe klimatskim promjenama te u operacionalizaciji obveza prilagodbe i ublažavanja na razini lokacije. **Zaštićena morska područja** mogu funkcionirati kao učinkovita rješenja **zasnivana na prirodi (NbS) za prilagodbu klimatskim promjenama** samo kada se klimatske promjene sustavno integriraju u njihove planove upravljanja, kao odgovor na trenutačnu klimatsku krizu koja pogađa sredozemnu regiju i šire.

Nadovezujući se na iskustva pilot-projekata i snažnu regionalnu suradnju, projektom **MPA4Change** potvrdio se skup komplementarnih i operativnih alata za prilagodbu klimatskim promjenama koji pretvaraju ciljeve politike EU-a i Sredozemlja u konkretne, provedive mjere na razini područja MPA. ako bi se omogućio prijelaz od ambicija politika do provedbe u velikim razmjerima, **100MPA MedAlliance** pruža sveobuhvatni okvir za povećanje primjene ovih alata diljem Sredozemlja, kombinirajući tehničku podršku, učenje među kolegama i usklađivanje pravila.

Zajedno ovi kompleti alata pružaju jednostavne smjernice, protokole i materijale za obuku koji se mogu primijeniti i replicirati u različitim kontekstima područja MPA na Sredozemlju. Ovim se sažetkom poziva **upravitelje područja MPA, donositelje odluka i institucije za financiranje** da podrže primjenu ovih validiranih alata kroz njihovu integraciju u planove za upravljanje područjem MPA, relevantne instrumente politika i mehanizme za financiranje.

Takva integracija ojačat će područja MPA kao klimatski otporna rješenja zasnovana na prirodi, poboljšati usklađenost s ciljevima EU-a i Sredozemlja u području klime i bioraznolikosti te doprinijeti otpornim obalnim ekosustavima i sredstvima za život diljem Sredozemlja.

Uvod

Sredozemno more globalno je žarište bioraznolikosti i podržava jedinstvene morske ekosustave, tisuće obalnih zajednica i raznoliko morsko gospodarstvo. Međutim, također je jedno od područja koje je najpogođenije **klimatskim promjenama**. Rastuće temperature mora, porast razine mora te sve češći i intenzivniji ekstremni događaji potiču degradaciju staništa, masovnu smrtnost i promjene u rasprostranjenosti vrsta, s rastućim implikacijama za otpornost ekosustava i egzistenciju obalnih područja (Pastor et al., 2020.).

Zaštićena morska područja sve se više prepoznaju u europskim i sredozemnim okvirima politika kao ključna **rješenja koja se zasnivaju na prirodi za prilagodbu klimatskim promjenama**. Međutim, njihova sposobnost učinkovitog reagiranja ostaje neujednačena. Redovitim regionalnim procjenama mreže područja MPA na Sredozemlju dosljedno se identificiraju strukturni nedostaci, uključujući nepotpunu provedbu planova upravljanja, ograničene kapacitete za provedbu, nedovoljnu pokrivenost visoko zaštićenih zona zabrane lova i stalni nedostatak sustavne integracije razmatranja klimatskih promjena u okvire upravljanja područjima MPA (UNEP/MAP-SPA/RAC & MedPAN, 2020).

Projektom MPA4Change izravno se odgovara na ove izazove pružanjem operativnih i testiranih alata za prilagodbu klimatskim promjenama kojima se podržavaju zaštićena morska područja u prevođenju obveza u okviru politike EU-a i Sredozemlja o klimi i bioraznolikosti u praktične mjere na terenu.

U ovom se sažetku predstavljaju **alati MPA4Change** i pokazuje kako se njihovih uvođenjem u postupke upravljanja područja MPA i planiranja može ojačati kapacitet uvođenja i poboljšati ulogu područja MPA kao učinkovitih rješenja koja se zasnivaju na prirodi za prilagodbu klimatskim promjenama na Sredozemlju.

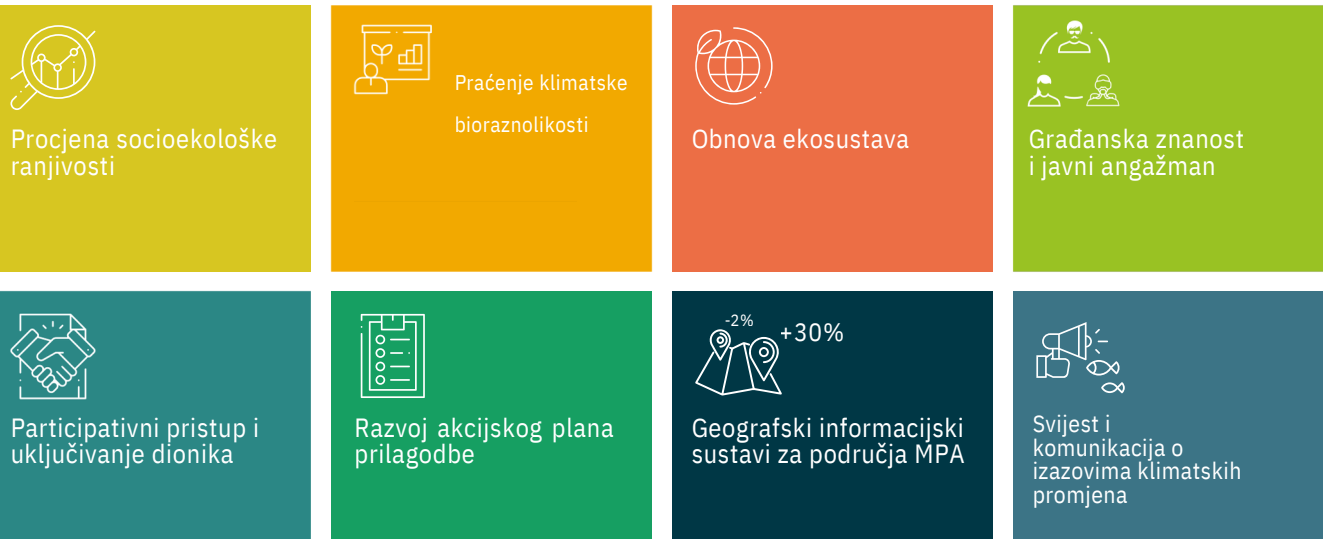
Što pružaju alati MPA4Change

Alati za prilagodbu klimatskim promjenama za područja MPA na Sredozemlju, razvijeni i validirani unutar **projekta MPA4Change** pružaju operativna rješenja za podršku dizajniranju i provedbu mjera prilagodbe klimatskim promjenama u zaštićenim morskim područjima. Umjesto uvođenja novih obveza u okviru politike, alati se usredotočuju na to kako operacionalizirati postojeće ciljeve EU-a i Sredozemlja u vezi s klimom i bioraznolikošću na razini područja MPA.

Svaki komplet alata sastoji se od skupa komplementarnih resursa, uključujući tehničke dokumente, praktične smjernice i sadržaj za obuku.

Namjenski informativni letci služe kao pristupačna početna točka za **upravitelje područja MPA** i donositelje odluka, pružajući sažete, jednostavne smjernice, konkretne primjere i ključna razmatranja za provedbu. Povrh toga, odabrane komplete alata podržavaju e-lekcije i moduli smjernica koji se nalaze na platformama **DAN Europe's** i **EUROPARC's - European Nature Academy** za e-učenje, što olakšava izgradnju kapaciteta i širu primjenu u zajednici područja MPA na Sredozemlju.

Kompletom alata MPA4Change za prilagodbu klimatskim promjenama pokrivaju se sljedeća tematska područja:

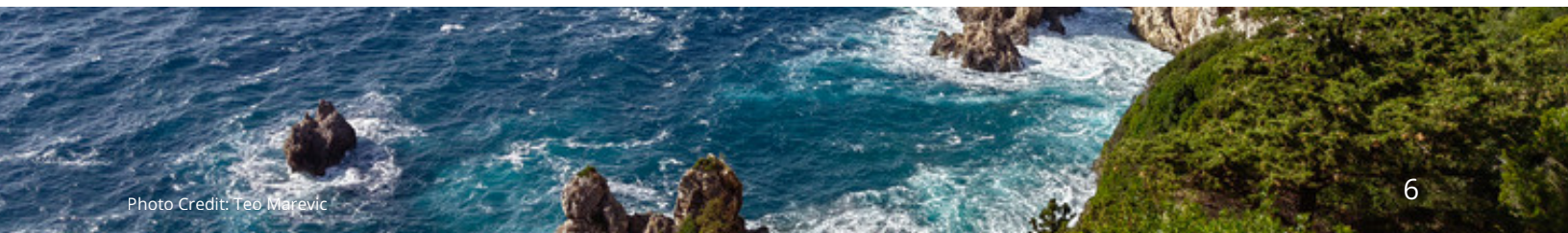

Od dokaza do djelovanja: Usklađivanje politika i izgradnja kapaciteta

Zajedno, kompleti alata za prilagodbu klimatskim promjenama pružaju usklađene, operativne metode kojima se zaštićenim morskim područjima omogućuje procjena klimatskih rizika i ranjivosti, podršku prilagodljivom upravljanju i pretvaranje znanstvenih dokaza u konkretne odgovore za upravljanje. Poticanjem zajedničkih pristupa i usporedivosti, alatima se doprinosi koherentnoj bazi znanja za klimatske mjere u cijeloj mreži područja MPA na Sredozemlju.

Svi alati usklađeni su s ključnim regionalnim i okvirima politika EU-a, uključujući **Integrirani program praćenja i procjene konvencije iz Barcelone (IMAP)**, **Okvirnu direktivu EU-a o pomorskoj strategiji (MSFD)** i **Uredbu EU-a o obnovi prirode (NRR)**. Također doprinose provedbi širih političkih inicijativa kao što su **Pakt za Sredozemlje (JOIN(2025) 26 završ.)** i **Europski pakt o oceanima (COM(2025) 281 završ.)**. S pomoću operativnih metoda, predložaka i formata izvješćivanja, alati pomažu u premošćivanju jaza između ciljeva politike na visokoj razini i praktične provedbe na razini područja MPA.

Osim tehničkih smjernica i resursa za obuku, kompletima alata za prilagodbu klimatskim promjenama aktivno se podržava uključiva provedba i dugoročna uporaba na razini zaštićenih područja MPA. Građanska znanost i participacijski pristupi ugrađeni u alate potiču lokalni angažman, jačaju povjerenje i odgovornost te olakšavaju integraciju lokalnog ekološkog znanja u postupke prilagodbe klimatskim promjenama. Učvršćivanjem klimatskih mjera u lokalnim kontekstima i suradnji dionika, alatima se jača uloga morskih zaštićenih područja kao učinkovita i društveno legitimna rješenja koja se zasnivaju na prirodi.

Zašto uvesti alate za prilagodbu klimatskim promjenama?

Zaštićena morska područja široko su prepoznata kao učinkovita rješenja koja se zasnivaju na prirodi za prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje, no mnoga područja MPA na Sredozemlju i dalje se suočavaju s trajnim izazovima u prevođenju tog potencijala u praksu (Tittensor et al. 2019., IUCN, 2020.). Ograničen pristup standardiziranim podacima, nedovoljna integracija klimatskih razmatranja u planove upravljanja i ograničenja kapaciteta i dalje ometaju učinkovito djelovanje u području klime (Hopkins et al., 2016.).

Alatima MPA4Change za prilagodbu klimatskim promjenama izravno se odgovara na ove izazove pružajući testirane, prenosive i alate usklađene s politikama kojima se podržava donošenje odluka koje se zasnivaju na dokazima i prilagodljivo upravljanje. Njihova provedba omogućuje područjima MPA prijelaz s fragmentiranih napora praćenja i planiranja prema koherentnim, klimatski pametnim okvirima upravljanja, uz jačanje njihova doprinosa očuvanju bioraznolikosti, otpornosti na klimatske promjene i održivim obalnim sredstvima za život.

Strateško usklađivanje

Usvajanjem alata MPA4Change pomaže se u **operacionalizaciji postojećih međunarodnih i regionalnih obveza**, nadopunjujući okvire politika na koje se već upućuje u ovom dokumentu. Posebno, alati podržavaju provedbu sljedećih dokumenata:

Konvencija iz Barcelone – Integrirani program praćenja i procjene (IMAP) i SAPBIO nakon 2020

IMAP i SAPBIO nakon 2020. utvrđuju pokazatelje i plan za procjenu, očuvanje i obnovu morske bioraznolikosti u Sredozemlju. Unutar tog okvira, alati MPA4Change pružaju usklađene znanstvene metode za praćenje klimatskih promjena, procjenu ranjivosti, obnovu i izvještavanje u područjima MPA.

Okvirna direktiva EU-a o pomorskoj strategiji (MSFD)

Okvirnom direktivom o pomorskoj strategiji (MSFD) zahtijeva se od država članica da prate, procjenjuju i smanjuju pritiske na morske ekosustave. Alati MPA4Change nude praktične alate koji se mogu integrirati u njihove programe praćenja i upravljanja, posebice za klimatski osjetljiva staništa i vrste.

Uredba EU-a o obnovi prirode (NRR)

NRR zahtijeva obnovu, praćenje i dugoročno održavanje ključnih morskih i obalnih staništa i vrsta. Protokoli MPA4Change pružaju metode za definiranje ciljeva obnove, vremenskih rokova i pokazatelja u područjima MPA na Sredozemlju.

Strategija EU-a za bioraznolikost do 2030. i strategija EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama

Obje strategije promiču pristupe ekosustavima i rješenja koja se zasnivaju na prirodi kao ključne instrumente za očuvanje bioraznolikosti i otpornost na klimatske promjene, koje se alatima MPA4Change pomaže integrirati u upravljanje morskim i obalnim područjima.

Agenda GreenerMed 2030. i plan SBE Unije za Mediteran

Agenda za okoliš / zeleno gospodarstvo Unije za Mediteran do 2030., tzv. Agenda GreenerMed 2030., i Plan Unije za Mediteran za održivo plavo gospodarstvo alati su za provedbu Ministarske izjave Unije za Mediteran o okolišu i klimatskim mjerama iz 2021., odnosno Ministarske izjave Unije za Mediteran o održivom plavom gospodarstvu iz 2021. Usvojile su ih 43 zemlje članice Unije za Mediteran, a pružaju regionalni, strukturirani okvir za koordinaciju regionalnih inicijativa, programa i projekata, stvarajući tako političku, financijsku, tehničku i operativnu konvergenciju oko prioriternih područja rada dogovorenih na razini programa EuroMed. Za GreenerMed, od triju glavnih zajedničkih osi rada, os 3 posvećena je bioraznolikosti i očuvanju i obnovi ekosustava. Tijekom proteklog desetljeća, dosjei Unije za Mediteran za okoliš, zelene površine i SBE premostili su zelenu i plavu dimenziju održivog razvoja na razini Sredozemlja, što se trenutačno odražava u nedavnim političkim kretanjima, naime u paktovima EU-a o oceanima i Sredozemlju.

Globalni okvir Kunming–Montreal za bioraznolikost (ciljevi 3 i 8)

Globalnim okvirom Kunming–Montreal za bioraznolikost postavlja se cilj očuvanja i učinkovitog upravljanja najmanje 30 % morskih i obalnih područja do 2030. putem povezanih i klimatski otpornih mreža zaštićenih morskih područja, cilju kojem doprinose projekt MPA4Change i inicijativa 100MPA MedAlliance.

Europski pakt o oceanima

Europskim paktom o oceanima jača se upravljanje morima i predviđa Zakon o oceanima 2027. godine, kojim se podržava pomorsko prostorno planiranje i učinkovitu mrežu područja MPA – trenutačno 12,3 % voda EU-a, s ciljem od 30 % do 2030. – koja se zasniva na znanosti i lokalnom sudjelovanju.

Pakt za Sredozemlje

Paktom za Sredozemlje, u okviru Konvencije iz Barcelone, potiče se otpornost na klimatske promjene, koordinirano financiranje i provedbu Globalnog okvira za bioraznolikost, s naglaskom na jačanju područja MPA.

Svjetionici promjene: Primjeri slučaja

U ovom se odjeljku predstavljaju odabrana zaštićena morska područja na Sredozemlju pod nazivom „Svjetionici promjene” kojima se ilustrira kako se prilagodba klimatskim promjenama može operacionalizirati u praksi kada se primjenjuju prilagodljivo upravljanje i pristupi koji se zasnivaju na ekosustavima.

Ovi primjeri pokazuju kako područja MPA mogu ići dalje od obveza u okviru politike i provesti konkretne mjere uporabom praćenja klime, angažmanom dionika i donošenjem odluka temeljenih na dokazima.

Nedavnim se istraživanjima i procjenama potvrđuje da je otpornost područja MPA na klimatske promjene značajno ojačana kada se sustavno praćenje i prilagodljivo upravljanje ugrade u okvire upravljanja te kada se klimatski aspekti prepoznaju u zakonodavstvu i postupcima planiranja (Hoppit et al., 2022.). Primjerima slučajeva u nastavku prenose se ova načela u stvarna područja primjene, pokazujući kako područja MPA mogu funkcionirati kao nadzorna mjesta i centri za učenje o prilagodbi klimatskim promjenama diljem Sredozemlja.

- **Portofino MPA (Italia).** Kombiniranom uporabom kompleta alata za praćenje klimatskih promjena i kompleta alata za građansku znanost ojačala se uloga područja MPA kao nadzornog mjesta za klimatske promjene. Neprekidno bilježenje temperature i građansko-znanstvena promatranja događaja masovne smrtnosti i zajednica riba pružaju komplementarne tokove podataka koji podržavaju upozorenja o morskim toplinskim valovima u gotovo stvarnom vremenu. Iako se ranim otkrivanjem ne mogu spriječiti ekstremni događaji, ono omogućuje upraviteljima da brzo komuniciraju rizike, privremeno prilagode turističke i ronilačke aktivnosti na najpogođenijim mjestima te daju prednost praćenju i obnovi u hitnim slučajevima u osjetljivim staništima.

- **Nacionalni park Brijuni (Hrvatska).** Primjena protokola praćenja MPA4Change na livade *Posidonia oceanica* i populacije *Pinna nobilis*, u kombinaciji s promatranjima građanske znanosti i postupcima participacijskog planiranja, pomogla je u integraciji klimatskih rizika u podjelama zona i upravljanje turizmom. Podatci praćenja i lokalno ekološko znanje (engl. Local Ecological Knowledge – LEK) upotrebljavaju se za identifikaciju najosjetljivijih lokacija, prilagodbu uporabe posjetitelja i podršku mjerama obnove koje se zasnivaju na prirodi.

Photo Credit: Nick Kane

Ovim primjerima pokazuje se da, iako područja MPA ne mogu izbjeći toplinske valove ili u potpunosti spriječiti događaje masovne smrtnosti, kombiniranje znanstvenog praćenja s angažmanom građana poboljšava prostornu i vremensku pokrivenost podataka, podržava bolje ciljano upravljanje bioraznolikošću (npr. usmjeravanje zaštite i obnove na najpogođenija ili najotpornija područja) i generira dokaze koji se mogu dijeliti u široj mreži područja MPA na Sredozemlju.

Preporuke

Sljedeće preporuke pretvaraju nalaze ovog dokumenta u ciljane radnje za ključne skupine dionika uključene u upravljanje i financiranje područja MPA na Sredozemlju. Cilj im je podržati učinkovitu uporabu validiranih kompleta alata MPA4Change za prilagodbu klimatskim promjenama, ojačati koherentnost politika na svim razinama i zajamčiti da područja MPA mogu ostvariti svoj puni potencijal kao rješenja koja se zasnivaju na prirodi za prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje.

Za donositelje politika

- **Integrirati validirane alate MPA4Change** i protokole praćenja u nacionalne okvire MPA i strategije prilagodbe klimatskim promjenama.
- **Regionalno uskladiti standarde praćenja** putem Integriranog programa praćenja i procjene (IMAP) Konvencije iz Barcelone.
- Zajamčiti da **podatci o klimi i bioraznolikosti informiraju prostorno planiranje mora, upravljanje ribarstvom, politike obnove** i provedbu Uredbe EU-a o obnovi prirode (NRR).
- Promicati **prekograničnu suradnju** i razmjenu znanja kako bi se ubrzalo usvajanje usklađenih metoda u cijeloj mreži područja MPA na Sredozemlju.
- Pratiti **Europski pakt o oceanima** i sudjelovati u provedbi **Zakona o oceanima planiranog za 2027. godinu**.
- Promicati **Pakt za Sredozemlje**, u okviru **Konvencije iz Barcelone**, s naglaskom na jačanje područja MPA.

Za upravitelje područjima MPA

- **Usvojiti kompletne alate MPA4Change** za otkrivanje utjecaja klime, usmjeravanje mjera prilagodbe i ublažavanja te ispunjavanje nacionalnih, EU-a i obveza izvješćivanja prema Konvenciji iz Barcelone.
- **Iskoristiti prednosti integriranih regionalnih platformi** koje poboljšavaju kvalitetu podataka, interoperabilnost i vidljivost:
 - T-MEDNet za praćenje temperature i masovne smrtnosti
 - ORMEF za promatranje egzotičnih i termofilnih vrsta
 - AMARE Plus Geoportal za vizualizaciju prostornih podataka
 - Observadores del Mar za građansko znanstveno izvješćivanje
- Upotrijebiti ove platforme za **jačanje usklađenog praćenja, poboljšanje dijeljenja podataka** i povećanje **vidljivosti klimatskih utjecaja** i promjene bioraznolikosti

u mreži područja MPA na Sredozemlju.

- Predstaviti **najbolje prakse**, podijeliti rezultate i doprinijeti regionalnim postupcima učenja kako biste podržali replikaciju i kolektivnu otpornost diljem područja MPA na Sredozemlju.

Za donatore i institucije

- **Omogućiti višegodišnje financiranje** za skaliranje cijelog kompleta alata MPA4Change, uključujući praćenje klimatskih promjena, građansku znanost, procjenu ranjivosti i rizika, planiranje obnove, participacijske pristupe i komunikaciju.
- **Ulagati u regionalne digitalne** platforme koje podupiru usklađeno prikupljanje podataka i interoperabilnost, kao što su platforme T-MEDNet, ORMEF, AMARE Geoportal i infrastrukture građanske znanosti poput Observadores del Mar.
- **Podržati izgradnju kapaciteta** putem obuke, mentorstva i raspoređivanja stručnjaka kako bi se ubrzalo usvajanje kompleta alata unutar područja MPA u sredozemnim zemljama članicama EU-a i izvan njih.
- **Uskladiti financijsku potporu** s ključnim okvirima politika EU-a i regije, uključujući Uredbu EU-a o obnovi prirode, Strategiju EU-a o biološkoj raznolikosti do 2030., Strategiju EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama i mandate Konvencije iz Barcelone.

Doprinijeti popisu stručnjaka MPA4Change i upotrijebiti ga, ključni stup inicijative 100MPA MedAlliance, kako biste pružili specijaliziranu tehničku podršku za praćenje, procjenu ranjivosti, obnovu, uključivanje dionika i komunikaciju.

- **Dati prednost ulaganjima** koja jačaju dugoročno upravljanje podacima, sustave izvještavanja i postupke učenja među područjima MPA kako bi se zajamčili kontinuitet, usporedivost i održivi regionalni utjecaj.

Kontakt i odobrenje

Ovaj sažetak pravila nastao je unutar projekta MPA4Change u okviru programa Interreg Euro-MED.

Kontakt:

- info@100mpamedalliance.org
- <https://mpa4change.interreg-euro-med.eu/contact-us/>

Mrežna stranica:

- MPA4Change: <https://mpa4change.interreg-euro-med.eu/>
- 100MPAMedAlliance: <https://100mpamedalliance.org/>

Kompleti alata i informativni letci za prilagodbu klimatskim promjenama:

- <https://mpa4change.interreg-euro-med.eu/what-we-do/climate-change-adaptation-toolkits/>

Napomena: Pri prikazivanju logotipa MPA4Change uz druge logotipe, zajamčite da je amblem EU-a barem iste visine kao i najveći od ostalih logotipa, u skladu sa smjernicama EU-a.

O ovom sažetku pravila

Ovaj sažetak pravila izrađen je u okviru projekta MPA4Change programa Interreg Euro-MED (Euro-MED0200736).

IPripremile su ga **Patricia Puig Martí** i **María Giménez (Oceanogami)**, u suradnji s **Fernandom Pinillosom (Federacija EUROPARC)**, **Joaquimom Garrabouom (ICM-CSIC)**, **Nicolasom Espitalierom (B.Link)**, **Nicolasom Lecomteom** i **Annom Ospital (MedPAN)**, te uz doprinose partnera i recenzenata projekta MPA4Change.

Referencije

1. **Pastor, F., Valente, M., & Jansa, A. (2020).** A Warming Mediterranean: 38 Years of Increasing Sea Surface Temperature in the Mediterranean Sea. *Remote Sensing*, 12(17), 2687. <https://doi.org/10.3390/rs12172687>
2. **UNEP/MAP-SPA/RAC & MedPAN. (2020).** The 2019 Status of Marine Protected Areas in the Mediterranean. <https://medpan.org/en/resource-center/status-marine-protected-areas-mediterranean-sea-2020-edition>
3. **Garrabou, J., Gómez-Gras, D., Hereu, B., et al. (2022).** Marine heatwaves drive recurrent mass mortalities in the Mediterranean Sea. *Global Change Biology*, 28, 5164–5178. <https://doi.org/10.1111/gcb.16301>
4. **Hopkins, C.R., Bailey, D.M., Potts, T. (2016).** Perceptions of practitioners: Managing marine protected areas for climate change resilience, *Ocean & Coastal Management*, 128, 18-28. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2016.04.014>
5. **Hoppit, G., Schmidt, D.N., Brazier, P., Mieszkowska, N., Pieraccini, M. (2022).** Are marine protected areas an adaptation measure against climate change impacts on coastal ecosystems? A UK case study, *Nature-Based Solutions*, 2, 100030. <https://doi.org/10.1016/j.nbsj.2022.100030>
6. **IUCN. (2020).** Global Standard for Nature-based Solutions. International Union for Conservation of Nature. <https://portals.iucn.org/library/node/49070>
7. **UNEP/MAP. (2016).**
 - [Integrated Monitoring and Assessment Programme of the Mediterranean Sea and Coast and Related Assessment Criteria \(IMAP\). United Nations Environment Programme / Mediterranean Action Plan.](#)
 - <https://spa-rac.org/en/publication/download/18/integrated-monitoring-and-assessment-programme-of-the-mediterranean-sea-and-coast-and-related-assessment-criteria>
8. **UNEP/MAP-SPA/RAC. (2021).**
 - Post-2020 Strategic Action Programme for the Conservation of Marine and Coastal Biodiversity in the Mediterranean (SAP BIO). Regional Activity Centre for Specially Protected Areas, Tunis.
 - https://www.rac-spa.org/sites/default/files/doc_spabio/post_2020_sapbio.pdf
9. **European Commission. (2008).**
 - *Directive 2008/56/EC of the European Parliament and of the Council establishing a framework for community action in the field of marine environmental policy (Marine Strategy Framework Directive).* Official Journal of the European Union.
 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008L0056>

10. European Union. (2024).

- *Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council on Nature Restoration.*

- Official Journal of the European Union.

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1991>

11. European Commission. (2020).

- *EU Biodiversity Strategy for 2030: Bringing nature back into our lives.*

- COM(2020) 380 final.

- https://environment.ec.europa.eu/publications/eu-biodiversity-strategy-2030_en

12. European Commission. (2021).

- *Forging a climate-resilient Europe: the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change.*

- COM(2021) 82 final.

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0082>

13. Convention on Biological Diversity (CBD). (2022).

- *Kunming–Montreal Global Biodiversity Framework.*

- CBD/COP/15/L.25.

- <https://www.cbd.int/gbf>

14. The Pact for the Mediterranean (2025).

- Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *The Pact for the Mediterranean One Sea, One Pact, One Future.*

- JOIN(2025) 26 final.

- <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14203-2025-INIT/en/pdf>

15. The European Ocean Pact (2025).

- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. *The European Ocean Pact.*

- COM(2025) 281 final

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0281>

